

Ukrainas nationella handlingsplan lämnar mer att önska – Civilsamhället måste fortsätta vara en stark röst för jämställdhet

Närmare två år har passerat sedan den 24 februari 2022 då Ryssland inledde sin fullskaliga invasion av Ukraina. [Forskning](#) visar att avsaknad av jämställdhet både är en orsak och en konsekvens av krig. Traditionella könsroller förstärks i tider av konflikt, och enligt värnplikten måste alla ukrainska män i åldrarna 18-60 registrera sig och förbjuds således att lämna landet. Den könsbundna värnpliktspolitiken resulterar i könssegregation och förstärker den stereotypa binära synen på kvinnor som civila offer, och män som beskyddande kombattanter. [Egenskaper associerade med manlighet, som styrka, dominans och aggression förstärks](#) och män ställs inför högre förväntningar att uppfylla en idealiserad bild av hur män i krig ska vara vilket riskerar påverka övergripande samhällsnormer negativt.

[Resolution 1325](#), för kvinnor, fred och säkerhet innebär att länder åtar sig att integrera ett genusperspektiv i fred- och säkerhetsarbetet. Resolutionen ämnar skydda och ge makt åt kvinnor och flickor i väpnade konflikter och säkerställa deras deltagande i fredsprocesser. Som del av implementeringen av resolutionen ska varje medlemsland upprätta en nationell handlingsplan för hur arbetet med kvinnor, fred och säkerhet ska se ut på nationell nivå. I respons till kriget har Ukrainas [nationella handlingsplan](#) uppdaterats för att inkludera krigets påverkan på jämställdheten i landet. Trots handlingsplanens uppdatering lämnar den fortfarande mer att önska. För att adressera krigets grundorsaker och tänkbara konsekvenser krävs ett mer omfattande angreppssätt med ett mer nyanserat genusperspektiv av hur normer påverkar. Nedan presenteras tre områden av handlingsplanen som hade kunnat utvecklas.

Brist på hänsyn till män och maskulinitetsnormer

[Studier](#) visar att könsbaserat våld överlag, och specifikt våld i nära relationer, ökar i samband med konflikter och kan ses som en manifestation av militariserad maskulinitet. Efter Rysslands annektering av Ukraina 2014 kunde en [ökning av mäns våld mot kvinnor i nära relationer ses](#). Ökningen sågs direkt kopplad till soldaters återvändande från frontlinjen och som en följd av psykisk ohälsa i form av alkoholmissbruk och posttraumatiskt stressyndrom. Återintegreringsinsatser och psykisk vård för återvändande soldater är således en viktig komponent för att bidra till långsiktig välfärd i det ukrainska samhället men också för att minska könsbaserat våld. Bland män och pojkar, samt den äldre populationen råder det ett [stigma kring att söka psykologiskt stöd](#) eftersom maskulina stereotyper förhindrar män från att visa sig sårbara och tala om känslor, vilket försvårar förutsättningarna för återintegrering.

Genusblind vård för överlevare av konfliktrelaterat sexuellt våld

[The Office of the High Commissioner for Human Rights \(OHCHR\)](#) har rapporterat flera fall¹ av konfliktrelaterat sexuellt våld. De flesta fallen gäller manliga fångar och förövarna är ryska eller ukrainska soldater. Trots att majoriteten av offren är män är insatserna i den nya [handlingsplanen](#) främst riktade mot kvinnor. [Forskning](#) visar att genusmedvetenhet i det psykologiska stödet och riktade insatser till både kvinnor, HBTQIA+ personer och män är avgörande för adekvat vård. Det ökar tillgängligheten och sannolikheten att människor vågar söka vård och känner sig trygga med att dela med sig av sina erfarenheter utan att inskränka utrymmet för andra grupper.

---

¹ 133 fall av konfliktrelaterat sexuellt våld (85 män, 45 kvinnor och 3 flickor) har rapporterats i ryskockuperade områden mellan februari 2022 och januari 2023. I områden som kontrolleras av den ukrainska regeringen har 24 fall (18 män och 6 kvinnor) rapporterats mellan mars 2022 och juli 2022 (se [OHCHR:s rapport](#))

HBTQIA+ personers perspektiv utelämnas

Med kriget har vem som faktiskt ses som medborgare ställts på sin spets och synliggjort hur genus och sexualitet spelar in i dessa konstruktioner. [Handlingsplanen](#) tar varken hänsyn till genusidentitet, könsuttryck eller sexualitet i analysen av hur kriget påverkar och förstärker diskriminering av olika grupper. HBTQIA+ personer var redan innan kriget extra utsatta för diskriminering, hot och hatbrott. Med kriget har dessa gruppers utsatthet förstärkts, och nya former av diskriminering har uppstått. Exempelvis [tillåts inte transkvinnor lämna landet](#), och HBTQIA+ personer är en grupp av internflyktingar som [möter mest diskriminering när de söker husrum](#) och nekas ibland boende.

Under de senaste åren har landet sett en positiv utveckling av erkännandet av HBTQIA+ personers rättigheter, och i december antog Ukraina [lagstiftning mot hatpropaganda](#). Dessutom har ett nytt lagförslag om att legalisera civila partnerskap för homosexuella lämnats. [Forskare](#) och [journalister](#) menar att lagförslaget möjliggjorts eftersom ett stort antal HBTQIA+ personer tagit värvning i militären, vilket gett deras existens legitimitet och deras krav på lika rättigheter kan inte längre ignoreras. Den nuvarande lagstiftningen begränsar bland annat partners möjlighet att ta medicinska beslut, samt [rätt till att ärva tillhörigheter](#). Trots den positiva utvecklingen finns det fortfarande ett starkt motstånd mot HBTQIA+ personers rättigheter. Så sent som i juni uttryckte [presidentens rådgivare Aleksey Arestovich](#) att han ser HBTQ-personer som "avvikande" och att han motsätter sig vad han kallar för "HBTQ-propaganda".

Dessutom bör utvecklingen ses i ljuset av den pågående konflikten, landets EU-närmande och [Rysslands deklARATION om HBTQIA+ rättigheter som extremistiska](#). I respons till förslaget om en legalisering av samkönade partnerskap uttalade sig parlamentarikern [Andrii Kozhemiakin](#), som tidigare varit en stark motståndare mot HBTQIA+ personers rättigheter, om att han stöttar lagförslaget eftersom han stöttar allt som Ryssland är emot.

Civilsamhället måste fortsätta vara en stark röst för jämställdhet

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har haft långtgående konsekvenser för jämställdheten. Den nationella handlingsplanen är viktig för att begränsa dessa konsekvenser och säkerställa att genusperspektivet inkluderas i freds- och återuppbyggnadsarbetet. För att handlingsplanen ska bli mer transformativ i sitt angreppssätt och adressera krigets grundorsaker samt konsekvenser, krävs större fokus på maskulinitetsnormer samt HBTQIA+ personers rättigheter. Civilsamhället spelar en viktig roll i att både se till att den nationella handlingsplanen efterlevs och för att ställa beslutsfattare till svars för dess begränsningar.

Av Emelie Hultén, volontär på Operation 1325